

Intervju s Gabrijelom Kocjan

Damjanov, Ivan; Pećina, Marko

Source / Izvornik: **Mef.hr, 2021, 40, 90 - 95**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:105:563499>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-12-13**

Repository / Repozitorij:

[Dr Med - University of Zagreb School of Medicine
Digital Repository](#)

Gabrijela Kocjan

Slika 1. Slika s indeksa za postdiplomski studij, Medicinski Fakultet u Zagrebu, 1975.

Godina i mjesto rođenja: 1952.; Maribor, Slovenija

Obrazovanje

- 1970 – matura, Klasična gimnazija Natko Nodilo, Split
- 1975 – dr. med., Sveučilište u Zagrebu, Medicinski fakultet
- 1976 – 1977 – Poslijediplomski tečaj iz citopatologije, Magisterij znanosti iz citopatologije, Zagreb
- 1977 – 1980 – Specijalizacija iz citopatologije, Zagreb, Croatia
- 1980 – Specijalist kliničke citopatologije, Zagreb
- 1981 – 1986 – Dodatno specijalističko usavršavanje iz histopatologije/citopatologije, London
- 1988 – Članica Royal College of Pathologists, London

Zaposlenje

- 1975 – 1980 – Klinički bolnički centar Sestre milosrdnice, Zagreb
- 1981 – 1986 – Bolnica St Stephen's/Charring Cross, London
- 1986 – 2015 – University College London
- 2018 – HCA Healthcare, UK

Znanstveni interes i dostignuća

- Za vrijeme rada u University College Hospital London izgradila je odjel nacionalne i međunarodne reputacije, središte izvrsnosti te Područni procesni centar za skrining raka grla maternice.
- Utemeljila kliniku za aspiracijsku citologiju, prvu te vrste u U.K.
- Razvila je uslugu uvodeći nove tehnologije u skrining raka vrata maternice te molekularne tehnike u dijagnozi i prognozi raka općenito.
- Bila je pionir tehnologije intraoperativnog otiska sentinel limfnog čvora pri dijagnozi karcinoma dojke.
- Proširila citološku dijagnostiku *One Stop* na ambulan-te, osobito one za otkrivanje raka glave i vrata.

- Prihvatila je dijagnostiku za endoskopsku zahvate *Rapid On Site Assessment* (RoSE).
- Nastojala je održati sigurnost i kvalitetu usvajajući nove strategije upravljanja laboratorijem (npr. suradnja privatnog i društvenog sektora).
- Istraživanja o ulozi citologije u kliničkom upravljanju.

Znanstveni radovi i publikacije: Objavila 77 znanstvenih članaka u prestižnim svjetskim časopisima

Knjige

- Kocjan G:** Atlas of Diagnostic Cytology. Churchill Livingstone, 1997
- Kocjan G:** Clinical Cytopathology of the Head and Neck. GMM, London, 2001
- Kocjan G:** Fine Needle Aspiration Cytology ; Diagnostic principles and dilemmas. Springer-Verlag Berlin and Heidelberg GmbH & Co. 2005
- Kocjan G:** Gray W. Diagnostic Cytopathology, 3rd Edition, Elsevier Edinburgh, 2010
- Kocjan G:** Levine T, Gray,W, Skelin Kardum I,Vielh P. Essentials in Diagnostic Cytopathology. Elsevier, Edinburgh, 2013
- Kocjan G:** Cytopathology of the head and Neck; *Ultrasound Guided FNAC*, Wiley Blackwell, Oxford

Poglavlja u knjigama

- Kocjan G:** Sentinel Node imprint cytology. In: *The Sentinel Node in Surgical Oncology*. Springer, Heidelberg 1999
- Kocjan G:** Salivary gland cytology. In Domansky, H. Atlas of Fine Needle aspiration Cytology. Springer, Hamburg 2013

Pozvana predavanja: 1992. – 2014. – Pozivni predavač na 38 znanstvenih i edukacijskih skupova diljem svijeta

Članstvo u znanstvenim društvima i uredničkim odborima

- Članica Council of British Society for Clinical Cytology
- Područni predstavnik za poslijediplomsko obrazovanje iz citopatologije
- Članica-osnivač European Discussion Forum for Cytopathology
- Editor of Cytopathology (2001-2007)

Interesi: Glazba, umjetnost, golf, putovanja

Adresa: Dr Gabrijela Kocjan, FRCPath; Consultant Cytopathologist
HCA laboratories, Shropshire House, 2-20 Capper street, London WC1E 6JA
work 02070344559
mob 07801651080
e mail Gabrijela.Kocjan@hcaconsultant.co.uk

• **Srednju školu završili ste u Splitu. Koliko je na Vaš daljnji život utjecalo učenje latinskog i grčkog u splitskoj Klasičnoj gimnaziji?**

Činjenica da Klasična gimnazija *Natko Nodilo* nudi učenje grčkog i latinskog bila je presudna za moju odluku o izboru srednje škole. Odgojena pokraj Dioklecijanove palače i Salone, bila sam radoznala i žudjela sam za otkrivanjem duha antičkih civilizacija. Čitanjem klasika počela sam shvaćati meni dotad nepoznatu kulturnu raznolikost. Djela grčkih i rimskih filozofa, tragičara i pjesnika pobudila su moj interes za pisanu riječ te ljubav za antičku umjetnost. Bio je to za mene uvod u filozofski, teološki i znanstveni svijet koji je nastajao tijekom razvoja civilizacije. Jezična komponenta klasičnog teksta osnažila je moje razumijevanje sadržaja književnih djela te potaknula intelektualnu radoznalost. Čitanjem grčkih i latinskih klasika ideje teksta implementirala sam u osobni razvoj: *Nulla dies sine linea*. Knjiga *Circe* Madeline Miller prava je poslastica, partenonski friz u Britanskom muzeju, omiljeno mjesto sastanaka s prijateljima. Učenje klasičnih jezika imalo je presudni utjecaj na moj duhovni odgoj i nazor.

• **Po završetku gimnazije preselili ste se u Zagreb kako biste studirali medicinu. Je li bilo zabavno, tako-tako ili baš grozno da ne želite ni pomisliti o tom razdoblju? Jeste li se uz nastavne obveze uopće imali vremena baviti nečim drugim? Kako ste provodili ljeta?**

Zagreb je za dijete iz Splita bio grad snova. Impozantne austrougarske zgrade ukrašene secesijskim nimfama, široki drvoredi platana i kestenova, tramvaji koji klize oko ugla, miris ugljena iz podruma u prolazu. Ljudi koji govore drugačije, pristojniji su od Dalmatinaca, kistihand milostiva... U frizeraju su me oslovljavali 'dama', na cesti 'gospodična', u slastičarnicama nudili kesten-pire, a u barovima frape od banane. Privlačila su me plinska svjetla, kamenita vrata i skriveni kutci Gornjega grada. Knjižara na Cvjetnom trgu, gdje smo listali stranice skupih umjetničkih knjiga a kupovali jeftino Prousta na ćirilici u crvenom izdanju biblioteke *Reč i misao*. Vikendom bismo išli u Teatar Ltd vidjeti Kafku ili Stopparda ili slušali novi album Arsena Dedića u nečijem autu. Na premijere u Hrvatsko narodno kazalište išli smo u dugim haljinama, ali bez karata, da bi nas ipak pro-

пусти: „Ajde, udite...“ U poslovnicu državnih željeznica na Zrinjevcu, bez novaca, dali su mi besplatno kartu za spavaća kola za *Brzi preko Bosne*. Sve je to bilo otkriće za mene. Živjela sam u djevojačkoj sobi gospodskog stana s koncertnim klavirom i pogledom na Meštrovićev paviljon, tzv. džamiju. Za trajanja Velesajma, kad bi gazdarica iznajmila ostatak soba, dijelila sam krevet s njezinom kćeri, a policu u kuhinji s irskim seterom. Ispod prozora je prolazio tramvaj br. 16 čiji bi vozač svaki put zazvonio, izašao te ručno pomaknuo skretnicu prema Krašovoj tvornici čokolade. Jeli smo sendviče na klupama na putu između Šalate i kako se već zvala ona cesta kod autobusnog kolodvora gdje su bile vježbe iz fizike. *Ne daj se Ines* bila je istodobno i stvarnost i poezija. Zagreb je postao moja nova ljubav, novi ideal koji me prihvatio objeručke.

• **Nakon što ste diplomirali koja Vam je specijalizacija bila prvi izbor? Jeste li već tada razmišljali o akademskoj karijeri?**

U vrijeme kad sam diplomirala, 1975. godine, izbor specijalizacije u Zagrebu za običnog studenta poput mene nije dolazio u obzir. Kao neplaćeni stažist na Odjelu za hematologiju u Vinogradskoj bolnici pokazala sam zanimanje za pretragu koštane srži i limfnih čvorova. Odlazila sam u citološki laboratorij po rezultate svojih pacijenata i divila se kako slike pod mikroskopom mijenjaju njihove sudbine. Neki koji su razumjeli svoju bolest, pitali bi me koliki postotak 'blasta' imaju toga dana. Zato sam smatrala velikom srećom da me je nakon završenog staža dr. Znidarčić, tadašnja voditeljica odjela, pozvala na specijalizaciju iz citologije. Bilo je to vrlo neobično i riskantno, za ono vrijeme, ometati utabane puteve privilegije namijenjene drugima (Slika 1).

• **Zašto ste odlučili da postanete dijagnostički klinički citolog i svoj život posvetite jednoj tek nastaloj specijalnosti, u to doba još nedovoljno poznatoj i priznatoj?**

Ovo je odlično pitanje na koje tada još sigurno nisam imala odgovor. No sada, gledajući unatrag, citologija je bila neke vrste izazov tadašnjem medicinskom 'establishmentu'. Privlačilo me to što su citologiju prakticirali ljudi koji su bili potpuno posvećeni, moglo bi se reći fanatični stanica. Unatoč tome, bilo mi je jasno da citologija, iako je službeno bila nova

punopravna specijalizacija, u to vrijeme nije imala status poput drugih medicinskih disciplina. To se jasno odražavalo u komentarima mojih mentora na (histo)patologiji, ali me nije omelo da nastavim sa studijem. U to vrijeme postojala je samo jedna crno-bijelo tiskana knjiga iz citologije iz koje sam učila. Ali ljubav prema stanicama je počela...

• **Upisujući studijski program citologije, jeste li bili svjesni u što se upuštate? Ja, primjerice, uopće ne znam kako se ta specijalnost službeno nazivala. Koji bi bio naziv Vašega zvanja? Gdje biste s tom specijalnošću radili – u bolnici, u patološkom zavodu ili u privatnom laboratoriju?**

Zagreb je sedamdesetih godina 20. stoljeća imao dobro organizirani postdiplomski studij iz citologije, tada jedinstven u Jugoslaviji, tako da su studenti iz drugih gradova i republika dolazili k nama. Imali smo svakodnevna predavanja i mikroskopske radionice koje bismo pohađali nakon redovitog posla. Specijalizacija iz Kliničke citologije bila je definirana trogodišnjim programom nakon kojeg se polagao specijalistički ispit. Nakon položenog ispita mogli smo se natjecati za mjesto specijalista citologa. U vrijeme mojeg odlaska u London 1981. godine, u Hrvatskoj je bilo 35 citologa, od kojih je 17 radilo u Zagrebu.

• **Nakon završene postdiplomske izobrazbe iz dijagnostičke citologije vjerojatno ste bili među prvim ovlaštenim kliničkim citolozima u Hrvatskoj. Vratimo li se u sedamdesete godine 20. stoljeća, imam za Vas sljedeća pitanja: - je li tada na području Jugoslavije postojao još neki poslijediplomski program iz citologije? - je li Vaša diploma bila priznata u ostalim republikama tadašnje države? - je li bila priznata u drugim europskim državama?**

Imala sam sreću da sam bila među prvim diplomiranim citolozima u Hrvatskoj. Zagrebački program je tada bio jedinstven u Jugoslaviji. Nisam sigurna je li ova kvalifikacija bila priznata u ostalim republikama, ali znam da specijalizacija iz citologije na primjer, u to vrijeme nije postojala u Sloveniji. Osim u Hrvatskoj, specijalizacija „čiste“ citologije postojala je samo u Grčkoj, zemlji Papanicolaoua, oca citologije. U UK je citologija bila i ostala dio Celularne Patologije, što uključuje histo-

Slika 2. Vjenčanje, Bibury, UK, 1981.

Slika 3. Portico University College London, 1986.

patologiju i citopatologiju. Zahtjevi različitih radnih mjesta diktiraju omjer udjela ovih disciplina u dnevnom radu. U većim institucijama postoje specijalisti koji se bave samo citopatologijom.

- **Kako ste se osjećali kao jedan od pionira kliničke citologije u Hrvatskoj? Kako ste dobili prvi posao? Kako su se prema Vama odnosile kolege iz drugih bolničkih jedinica? Jeste li se morali boriti da biste bili prihvaćeni?**

Pioniri hrvatske citologije bili su profesori Hauptman, Črepinko, Ivić i docentica Znidarčić, moji mentori i osnivači ove struke u Hrvatskoj. Mi ostali, koji smo došli poslije njih, bili smo patuljci u usporedbi s njihovom reputacijom.

Moj prvi specijalistički posao bio je nastavak specijalizantskog radnog mjesta u Vinogradskoj bolnici. Prema programu specijalizacije obišla sam nekoliko zagrebačkih bolnica, Jordanovac i Petrovu, čak i reumatološki centar u Mihanovićevoj, sa željom da što bolje shvatim ne samo morfološke promjene nego i kliničku važnost struke. Kolege s drugih odjela odnosili su se prema meni korektno iako ne znam što su u sebi mislili o mojem izboru profesije. Nisam se trudila biti prihvaćena. Proces građenja povjerenja je spor i dugotrajan. Kako mi je puno godina poslije rekao Gordon Canti, ugledni engleski citolog: "Ako ne napraviš nikakvu pogrešku u prve dvije godine, sve će biti u redu". Kako su bile duge te dvije godine...

- **Kako ste se odlučili na odlazak u Ujedinjeno Kraljevstvo?**

Gledajući unatrag, odlazak u London nije bila teška ili racionalna odluka. Nakon desetljeća u Zagrebu, Glembajevska glazura pretvorila se u socijalističku real-

nost. Mali srebrni auto zamijenio je tramvaj, više nisam stanovala na džamiji nego u novogradnji u Prečkom. Teorija o čarobnim stanicama postala je stvarnost u kojoj sam ih brojala do 500: mijeloblast ili mijelocit? Život ili smrt? Lijevo-desno, gore-dolje, dvije koštane srži na dan. Nisam planirala odlazak jer sam voljela svoj posao, ali kad mi se pružila prilika otići iz Zagreba, prihvatila sam ju kao prirodni slijed stvari, bez velikog patosa, iz ljubavi. (Slika 2)

- **Jeste li u Londonu morali obnoviti svoju diplomu? Jesu li od Vas tražili da pristupite njihovom programu nastave i položite sve tražene ispite kako biste dobili novi specijalističku diplomu?**

Kao nekad Zagreb, London me zanio svojom osebnjuošću i slobodom. Sve došljake prima pod svoje u svoju veliku mješavinu boja i kultura. Bilo je to doba Beatlesa i Stonesa, Boba Dylana i Leonarda Cohena. Svi smo bili anglofilni. Obilazeći razne urede i snalazeći se u engleskoj birokraciji, imala sam osjećaj da za svakog od nas doseljenika postoji negdje neka službena ladica u koju spadamo i samo je pitanje vremena da tu ladicu pronađemo. Iako su priznali diplomu Zagrebačkog Medicinskog Fakulteta, ipak sam morala polagati ispit PLAB (ECFMG – ekvivalent u SAD-u), zatim se uključiti u britanski program specijalističke edukacije te odraditi još dvije godine histopatologije kao specijalizant kako bih ispunila uvjete polaganja specijalističkog ispita, *Membership of the Royal College of Pathologists* (MRCPATH). Taj sam ispit položila 1988 godine, 7 godina nakon svojega dolaska u UK, s tim da sam čitavo vrijeme radila u struci. Trodnevni ispit bio je iz histopatologije i citopatologije, u omjeru otprilike 4:1.

- **Koji je bio Vaš prvi plaćeni posao u Ujedinjenom Kraljevstvu? I što je zatim uslijedilo?**

Moj prvi posao u UK bio je Clinical Assistant in Cytopathology. To nije Asistent u našem smislu, nego položaj za ljude koji znaju raditi posao, ali su bez odgovarajućih lokalnih profesionalnih kvalifikacija. Ja to nisam znala i ubrzo sam shvatila da ta slijepa ulica nije za mene. Nakon dvije godine morala sam citologiju privremeno ostaviti te se prihvatiti programa edukacije iz histopatologije. Za sve to vrijeme skupljala sam citološke materijale sa svježih intraoperativnih preparata, punkturala organe preminulih pacijenata koji su imali "ograničenu" obdukciju te odlazila na seminare i radionice. U sklopu jedne od tih radionica koja je bila na temu citologije, upoznala sam se s predavačem te smo tijekom ručka razmijenili nekoliko prisnih rečenica o zajedničkim interesima. Mojem čuđenju nije bilo kraja kad mi je jednoga dana zazvonio telefon, javila mi se kolegica s radionice i savjetovala da se prijavim na natječaj za voditeljicu citologije na University College London. Nato sam protestirala jer tada još nisam bila član Royal College of Pathologists (MRCPATH), što je bio uvjet za ovakvo mjesto. No primljena sam unatoč manjkavoj kvalifikaciji te položila ispit dvije godine kasnije, u isto vrijeme kao i moji specijalizanti. Citolozi su u to vrijeme u Londonu bili rijetkost. (Slika 3)

- **U svijetu ste najpoznatiji po svojim knjigama o citopatologiji. Posljednja Vam je knjiga objavljena 2020. godine. Koliko ste knjiga dosad objavili?**

Mislim da ih ima sedam iako u početku nisam namjeravala biti autorom mnogobrojnih knjiga. Osamdesetih godina

prošloga stoljeća nije bilo udžbenika iz citologije. Bili su članci u časopisima, skripta s postiplomskog, raštrkani papiri s bilješkama s raznih predavanja. Sve to nije imalo strukturu kojom bi se moglo sustavno služiti. Osim želje da stvorim jednostavniju platformu za edukaciju citologije, htjela sam zabilježiti iskustvo stečeno u radu u *tertiary referral centre*, s iznimno zanimljivom kazuistikom. Knjige su bile moja vitrina u kojoj sam čuvala specijalne i rijetke slučajeve. Moj *hobby*, moja ljubav i strast...

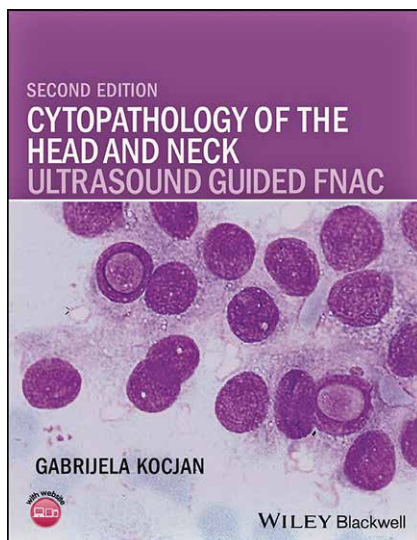
• **Krenimo ipak od početka. Koji je bio naslov Vaše prve objavljene knjige?**

Imala sam sreću da me izdavač Churchill Livingstone zamolio, kao "nasljednicu" čuvene citologinje Chandre Grubb, da napišem drugo izdanje njezine knjige pod novim autorstvom. Ona se s ovim složila jer je tada već dugo bila u mirovini. Smatrala sam to velikom čašću i objeručke se prihvatila posla. Ubrzo sam shvatila da bi bilo puno lakše početi sve od početka, slično obnovi stare kuće. Knjiga se zvala Atlas of Diagnostic Cytopathology i bila je kombinacija starog i novog znanja. To je bilo doba početka imunocitokemije tako da je nova knjiga izgledala svježije i suvremenije.

• **Je li ta Vaša prva knjiga odmah postigla uspjeh i jesu li Vam se izdavači požurili ponuditi ugovore za pisanje još takvih knjiga? Ili ste, poput mnogih autora, nudili knjigu po knjigu kako biste privukli pažnju izdavača?**

Prvo izdanje ove knjige bilo je vrlo popularno jer tada, 1988., nije bilo drugih knjiga iz citologije osim Koss-ove. Uspjeh drugog izdanja sudim po tome što sam knjigu često viđala na radnim stolovima pokraj mikroskopa u mojem laboratoriju, a ubrzo je bila i rasprodana.

Jesam li nakon ove prve knjige nastavila tim putem? Kada se osvrnem, možda se tako doima, ali ovo je bilo takoreći slučajno. Dogodilo se da je jedan od urednika prve knjige, osnovao svoju vlastitu izdavačku kuću te me pozvao da napišem knjigu za njih. Pristala sam jer sam dotada sakupila veliku količinu materijala o citologiji glave i vrata, uključivo kliničke slike pacijenata s lezijama. Kad je University College Hospitals u Londonu postao Centar za rak glave i vrata, kliničari i menadžment su zatražili da na otvorenju novostvorenog Centra održim prezentaciju svoje knjige. Izabrala sam

Slika 4. *Cytopathology of the Head and Neck. Ultrasound Guided FNA, Wiley, drugo izdanje, 2017.*

klinički tipične slučajeve koji su se nakon citološke punkcije i dijagnoze pokazali nečim posve drugim. Smiješak u prisutnih kliničara bio mi je dovoljan znak da sam uspjela.

• **Popis Vaših knjiga uključuje raznolike naslove te imam dojam da ste u stanju pisati o bilo čemu što se odnosi na citopatologiju – od povijesti do posebnih tehnika, od općih priručnika (npr. *Diagnostic Pathology Essentials*) do visokospecijaliziranih rasprava (npr. *Cytopathology of Head and Neck*).**

Ja strastveno volim svoju profesiju, i medicinu i citologiju. Svoj entuzijizam nastojim prenijeti na sve one koji me okružuju, osobito na mlade; htjela bih da i oni zavole dio onoga što ja nalazim zanimljivim. Gledajući generaciju citologa koje sam "odgojila" i koji sada rade po Londonu i drugim gradovima, mislim da sam uspjela.

Knjige, iako imaju različite naslove, sve manje-više imaju temu: uloga citologije u kliničkom menadžmentu pacijenta. *Essentials in Diagnostic Cytopathology* pisana je za početnike koji žele položiti specijalistički ispit. *Diagnostic Cytopathology*, koju sam posvetila mentorima iz Hrvatske i iz UK, detaljnija je knjiga u kojoj sam pozvala suradnike iz pojedinih područja, uključivo kolegice profesorice Iku Skelin Kardum i Vesnu Mahovlić, obje iz Zagreba, da napišu poglavlja iz hematologije i endometrija. *Ultrasound FNA of the Head and Neck* prva je knjiga

koja uključuje radiološke i citološke slike, klinički orijentirana, s algoritmima dijagnostičke pretrage glave i vrata te naglaskom na ulogu citologije u tome slijedu (Slika 4).

• **Worldcat data (<https://www.worldcat.org/identities/lccn-nr97012834/>) pokazuje da su neke od Vaših knjiga bile iznimno popularne i oni navode da je knjiga *Fine Needle Aspiration Cytology* imala čak 20 izdanja. *Cytopathology of Head and Neck* imala je 12 izdanja, a *Atlas of Diagnostic Cytopathology* 10 izdanja. Kako ste stvorili takve uspješnice? Imate li ikakav savjet drugim autorima medicinskih tekstova o tome kako to postići? Možete li nam otkriti tajnu svojega uspjeha?**

Nisam znala za ove statistike pa me posebno veseli da se moje knjige čitaju. To odražava aktivnost u struci te želju za edukacijom u cijelome svijetu. Lijepo je znati da plamičak znanja koji sam upalila, sada gori na sve strane.

Kako pisati? Nemam formulu, ali iskreno i s ljubavlju vjerojatno je najbliže istini. Čitatelji osjećaju je li autor s ove strane mikroskopa ili iza katedre. Sav moj tekst proizlazi iz razmišljanja, a katkad i očajavanja u dnevnoj praksi. Knjiga *FNA Cytology: Principles and Dilemmas* u izdanju Springera, odražava upravo to: smjernice i nedoumice. Priznavanje da postoje nedoumice usprkos jasnim smjernicama, dio je iskrenosti koju čitatelji očekuju. U zadnjem poglavlju ove knjige osvrnula sam se i na svoje iskustvo medicinskog sudskog vještaka za citologiju, pa sam iskreno prikazala stvarne slučajeve profesionalnog nemara kao pouku kako bi se izbjegle slične situacije.

• **Vaše su knjige umnogome doprinjele proširenosti uporabe citologije aspiracije finom iglom i široj primjeni ove dijagnostičke tehnike. Može li se s pravom reći da ste bili u pravo vrijeme na pravome mjestu te da ste imali potrebno znanje za provedbu svojih zamisli? Ili se to jednostavno tako dogodilo da ni sami niste posve svijesni kako i zašto? Citirat ću Henryja Jamesa: Mi djelujemo u mraku – činimo što možemo – dajemo što imamo. Naša sumnja je naša strast, a strast nam je zadatak. Sve ostalo je ludilo umjetnosti. Nema sumnje**

Slika 5. University College London, Božićni kviz, 2015.

da ste Vi bili „ludi za svojom umjetnošću“, ali kako ste uspjeli svoju strast za aspiracijskom citologijom pretočiti u napisane riječi i knjige koje su sada čitane širom svijeta.

O svojem udjelu u razvoju citologije ne razmišljam kao o vlastitom dostignuću. Sve je bilo ovisno o mjestu i vremenu u kojem sam se našla. Imala sam sreću da sam osnovnu stručnu izobrazbu stekla u Hrvatskoj, gdje je u to doba (1970-ih) aspiracijska citologija bila naprednija od one u UK. Aspiracijska citologija (*Fine Needle Aspiration*) izvorno je razvijena iz hematologije. Hematologija u UK nije dio histo/citopatologije, nego je zasebna disciplina. May Grunwald Giemsa, rutinska boja za krvne razmaze te aspiracijsku citologiju, ne upotrebljava se rutinski na odjelima za histopatologiju.

Kairos (grč. *Καιρός*), grčki bog sretnog trenutka, svakako je bio blizu kad sam dobila posao na University College London, prestižnoj akademskoj instituciji koja je poticala moj znanstveni interes te pod čijim pokroviteljstvom sam obišla cijeli svijet predavajući na kongresima i radionicama. Nemam svjesni *know-how* za implementaciju svojih ideja, ali je točno da sam *mad about my art*, što možda podsvjesno privlači mlade. Kao maestro Shinichi Suzuki koji je na satovima violine u džepu nosio bombone za đake, tako sam i ja na Odjelu organizirala tjedne kvizove iz citologije s nagradama za najbolje odgovore. (Slika 5) Pritom sam, radeći sa specijalizantima,

uvijek imala na stolu slatkiše i kavu. Kao glavni i odgovorni urednik međunarodnog časopisa *Cytopathology* poticala sam mlade širom svijeta da publiciraju svoje radove, a važnost toga naučila sam tek kasnije u životu. (Slika 6)

• **Jeste li ikad razmišljali o svojoj ostavštini? Po čemu biste voljeli biti pamćeni?**

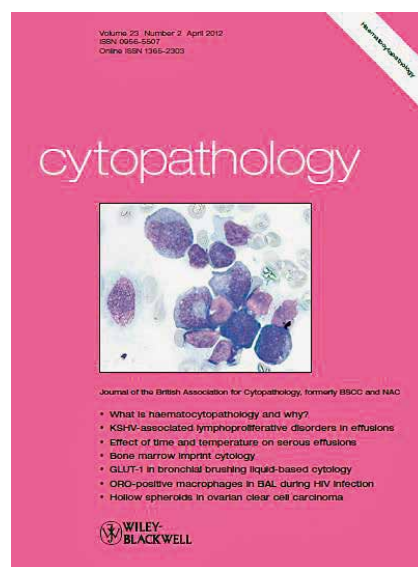
Iskreno govoreći, još uvijek sam aktivna te nisam razmišljala o svom naslijeđu. (Slika 7) Profesionalni život je samo jedan dio života koji vodimo, a možda i nije najvažniji. Mislim da je ono najbolje što itko može ostaviti za sobom pošten život proživljen intenzivno od početka do kraja, prožet lijepim i ružnim koje sobom donosi, bez trenutka dosade. Knjige su samo dio toga: one su moja djeca koja rastu i stasaju. *Exegi monumentum aere perennis...*

• **Uza sve te knjige koje Vam služe na čast, očito ste našli vremena i za neke hvalevrijedne društvene aktivnosti. Između ostalog bili ste predsjednica *Almae Matris Alumni Croaticae (AMAC-UK)*, društva koje promiče znanstvenu razmjenu između domovine iz koje ste potekli i sadašnje domovine. Također ste održali nezaboravnu javnu prezentaciju o Hrvatskoj u Obljetničkoj sobi Donjeg doma Parlamenta Ujedinjenog Kraljevstva. Možete li nam o tome reći nekoliko riječi? Možda bismo mo-**

gli elektronički povezati Vašu prezentaciju s ovim intervjuom.

AMAC-UK je dobrotvorno društvo bivših studenata hrvatskih sveučilišta koji žive i rade u UK. Vijeće se sastaje redovito i skuplja novac kojim se dodijele tri nagrade godišnje. Ove su nagrade namijenjene postdoktorandima iz Hrvatske koji znanstvenim radom pokažu najbolje rezultate na našem natječaju. Kao dio kurikula rad mora uključivati stručnu suradnju Hrvatske s UK. Natječaj se raspisuje u siječnju svake godine i objavljen je na fakultetima diljem Hrvatske. Ovim nastojimo spojiti hrvatska sveučilišta s institucijama u Velikoj Britaniji u svrhu razvijanja znanstvene i kulturne razmjene.

Predavanje koje sam održala u britanskom parlamentu 2018. godine proizašlo je iz frustracije tadašnjom političkom situacijom u kojoj su imigranti sve više

Slika 6. Naslovna stranica časopisa *Cytopathology*, koji sam uređivala od 2003. do 2009.

sposinjani kao jedan od glavnih uzroka izlaska UK iz Europske unije, a slučajno se podudaralo otprilike s datumom bezuvjetnog prihvaćanja stanovnika Hrvatske na boravak i rad u UK. Svojim primjerom europskog imigranta koja je došla u UK školovana „do zuba“, koja ne traži pomoć, nego na razne načine doprinosi dobrobiti zemlje domaćina, htjela sam pokazati korist koju UK ima od europskih imigranata. Svoje izlaganje sam argumentirala službenim javnim dokumentima vlade UK te stručnim člancima ekonomskih analitičara. Zaključila sam

Slika 7. Kao konzultant prisustvujem s mikroskopom kod Rapid On Site Assessment (ROSE) prilikom Endoskopske ultrazvučne (EUS) aspiracije tankom iglom, 2020.

Slika 8. Pogled na Dubrovnik s balkona u Cavtatu, 2021.

predavanje rečenicom da se UK nema čega bojati primajući, u ovom slučaju, hrvatske doseljenike.

- **I zadnje pitanje jednog iseljenika drugome: Što Vama Hrvatska znači? Sa slikama Splita, Zagreba, koje se, uvjeren sam, pojavljuju pred Vašim zatvorenim očima; pa Vaša kuća iz snova na obali južno od Dubrovnika – mislim da znače više nego što biste bili u stanju izreći u rečenici ili dvije. No, molim Vas, pokušajte – za mlade ljude koji sada sjede u učionicama na Šalati i koji će, čitajući ove retke, nastojati naučiti nešto iz Vašeg iskustva – a možda čak i pronaći neku inspiraciju. HVALA VAM.**

Hrvatska je moja domovina iako sam rođena u Mariboru, a duže živim u inozemstvu nego što sam živjela doma. Definicija domovine za mene je utoliko

važnija jer nije ni po rođenju, ni po stanovanju. „Doma“ je ono gdje sam išla u školu, gdje imam prijatelje koji me razumiju prije nego im nešto kažem, gdje pripadam a da se ne ističem, gdje prepoznajem po govoru i gestama, gdje se smijem istim vicevima, gdje jedem bakalar, gdje osjećam toplinu pri srcu kad iz vlaka ugledam more... Mogla bih nabrati u beskraj. „Doma“ je prije svega nešto što osjećam, o čemu sanjam, a možda zapravo i ne postoji u stvarnosti. Ono ispunja moju ideju o majci, zaklonu, utočištu, skrovištu, mjestu kojemu pripadam. (Slika 8)

Za mlade koji sada sjede na Šalati, prije svega mogu reći da im zavidim jer je cijeli život pred njima i na njima je da ga osmisle. Naša je sreća da smo izabrali struku koja je „prevodiva“ na sve jezike i kulture i koja će im donijeti unutrašnje zadovoljstvo ma gdje živjeli, čak i ako

sve ostalo posustane. Kad bih bila na njihovom mjestu, bih li ponovno ostavila Zagreb i Hrvatsku, koji sada nude slobodni, moderni, europski život? Moj razlog za odlazak nije bio uvjetovan vremenima, politikom, skućenim sredstvima za znanost, ambicijom da vidim bijeli svijet... Moj glavni razlog za odlazak je bila ... ljubav. Ljubav za ljude, strast za moj posao. S kovčegom punim strasti i ljubavi sve se može prebroditi – moguće je nove zemlje osvojiti ili u svojoj kraljevati. Ljubav sve pobjeđuje: *Love it or leave it.*

Prilozi

- Power Point prezentacija predavanja u britanskom parlamentu 2018 godine
- Tekst predavanja.

Dostupno, na zahtjev, u uredništvu mef.hr